

การศึกษากา

ในมหาวิทยาลัยไทย

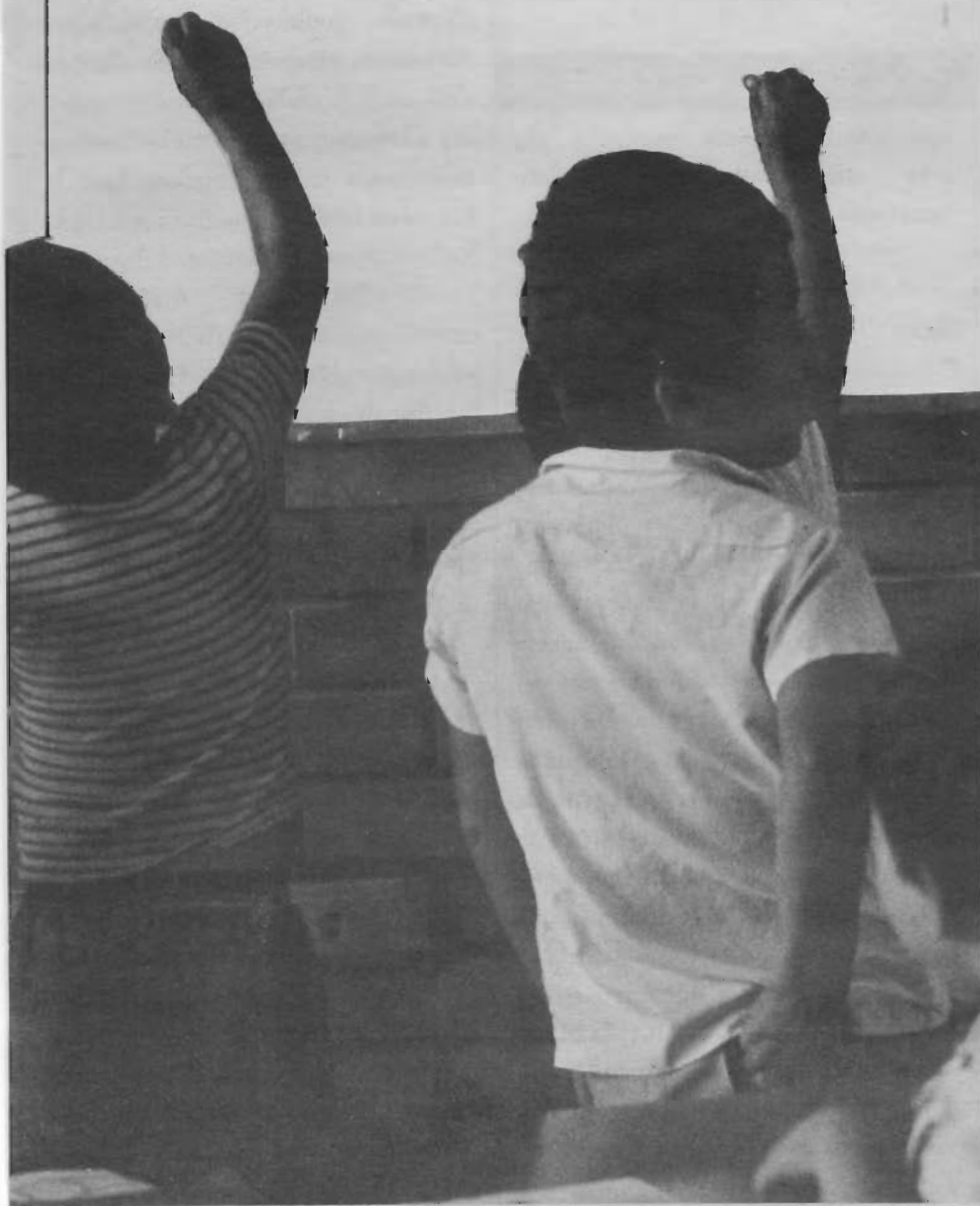
ในทัศนะของอาจารย์ฝรั่ง(คนหนึ่ง)

“

มหาวิทยาลัยนั้น เป็นเสมือนที่มั่นแห่งกิจกรรมทางปัญญาของสังคม นอกจากอาจารย์จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักศึกษาแล้ว ยังต้องเพิ่มพูนวิทยาการให้แก่สังคมด้วย

”

ก่อนจะกล่าวถึงข้อสังเกตเรื่องการศึกษาในมหาวิทยาลัยไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องถลงถึงอุปทานคติและเงื่อนไขบางประการของตัวข้าพเจ้าในฐานะผู้เพิ่งมาอยู่ในประเทศไทยได้เพียงปีเศษ (ตามภาคการศึกษา) ความรู้เรื่องระบบการศึกษาตลอดจนวิธีปฏิบัติ และสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของไทยคงมีขีดจำกัดระดับหนึ่ง อาจพิจารณาไม่รอบคอบ และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ประสบการณ์ของข้าพเจ้าด้านการศึกษาในประเทศไทยนั้นก็ได้มาจากการทำงาน ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีเท่านั้น และสถาบันแห่งนี้หากเปรียบเทียบกับสถาบันอื่น ๆ ก็ออกจะอยู่โดดเดี่ยวทั้งมีเพียงสองคณะเท่านั้น คือคณะศึกษาศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ระดับอื่น ๆ นั้นข้าพเจ้าได้รู้เห็นมาจากการที่ได้มีโอกาสเป็นครูรับเชิญไปยังโรงเรียนมัธยมเพียงไม่กี่แห่ง เฉพาะในปัตตานีและบริเวณใกล้เคียง ด้วยเหตุที่ได้พบเห็นเพียงจำกัดเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงไม่อาจอ้างว่ารู้ข้อเท็จจริงครบถ้วนทั้งหมด

ในการพิจารณาระบบหรือประมวลเหตุการณ์ใดก็ตาม แนวความคิดความเชื่อที่ผู้พิจารณามีอยู่แต่เดิมย่อมจะมีอิทธิพลต่อการตั้งข้อสังเกต ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงปรัชญาการศึกษาของข้าพเจ้าเอง เพราะปรัชญานี้เป็นตัวกำหนดทัศนะของข้าพเจ้า สำหรับข้าพเจ้าจุดมุ่งหมายพื้นฐานของระบบการศึกษา ประการแรกก็เพื่อให้ผู้ศึกษาเรียนรู้ปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงในสังคมหรืออีกนัยหนึ่งก็เพื่อเตรียมผู้เยาว์ให้รับบทบาทของตนในสังคม ข้อนี้เป็นความจริงอย่างยิ่งโดยเฉพาะในศตวรรษนี้ ซึ่งเพิ่งเริ่มมีการศึกษาภาคบังคับขึ้นในหลายต่อหลายประเทศก่อนหน้านั้น การศึกษาของเด็กอยู่ในความรับผิดชอบของบิดามารดา และผู้นำทางศาสนาในชุมชนนั้น ๆ แม้ในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง พระสงฆ์ก็เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่เฉพาะผู้ใฝ่หา ไอแวน อิลลิช (Ivan Illich) กล่าวไว้ว่าการค้นพบอันยิ่งใหญ่ทั้งหลายทั้งปวง อันก่อให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศตะวันตกนั้น เกิดขึ้นโดยปราศจากการศึกษาภาคบังคับทั่วไป เมื่อพลเมืองผู้เยาว์ทุก ๆ คนถูกบังคับให้เข้าในโรงเรียน เขาก็จะถูกถ่ายทอดค่านิยมของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาวิชาที่เรียน จากโครงสร้างของโรงเรียน จากพฤติกรรมของครูอาจารย์นั้นเองและโดยวิถีทางเช่นนี้ รัฐบาลก็พอจะมั่นใจได้ว่า หากควบคุมตัวแปรข้างต้นนี้ไว้ได้ พลเมืองก็ย่อมจะมีความเฉลียวและมีท่าทีนิยมทางสังคมและ

วัฒนธรรมในแนวเดียวกัน เด็กที่ถูกทำโทษทุกครั้งก็เข้าเรียนสายตลอดเวลา 10-12 ปี ย่อมจะเรียนรู้การเป็นคนตรงเวลา และกลายเป็นคนงานที่ไว้ใจได้มากขึ้นในกาลต่อมา

แต่การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ย่อมต้องมีจุดมุ่งหมายนอกเหนือจากพื้นฐานดังกล่าว มหาวิทยาลัยนั้นเป็นเสมือนที่มั่นแห่งกิจกรรมทางปัญญาของสังคม โดยเฉพาะตัวอาจารย์ นอกจากจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักศึกษาแล้ว คณาจารย์ยังต้องเพิ่มพูนวิทยาการให้แก่สังคมด้วย ฉะนั้นนอกเหนือจากการสอน (ซึ่งมักจะน้อยกว่าอาจารย์ระดับต่ำกว่า) แล้วอาจารย์มหาวิทยาลัยยังต้องทำวิจัยใหม่ ๆ และตีพิมพ์สิ่งที่ตนค้นคว้า เพื่อขยายวิทยาการในสาขาของตนให้กว้างขวางออกไปด้วย

ข้อคิดประการสุดท้ายเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาของข้าพเจ้า ได้มาจากนักการศึกษาชาวอเมริกาได้ผู้หนึ่งคือ เปาโล แฟรเร (Paulo Freire) ซึ่งเป็นผู้ที่ต่อต้านการรับระบบการศึกษาต่างประเทศด้วยเหตุที่กระบวนการทางการศึกษาทำให้ผู้ศึกษากลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การศึกษาจึงไม่อาจจะปลอดจากค่านิยมไปได้ การศึกษาย่อมจะต้องสะท้อนค่านิยมของวัฒนธรรมนั้น ๆ เสมอ หากเอาระบบการศึกษาต่างประเทศมาสวนเข้าไว้ ผลที่จะได้รับก็คือความขัดแย้งระหว่างค่านิยมทางวัฒนธรรมและที่ยิ่งแย่ไปกว่านั้นก็คือ การยกย่องเทิดทูนคนต่างชาติที่เป็นเจ้าของระบบการศึกษานั้น และการกดคนในชาติของตนเองให้ต่ำลง เมื่อใดที่ผู้รับระบบการศึกษาต่างประเทศเชื่อว่าประเทศของตน วัฒนธรรมของตน วิถีชีวิตของตนและแม้แต่ความสำเร็จของประเทศตนในอดีต ต่ำกว่าของของประเทศที่ตนรับระบบการศึกษามา เมื่อนั้นเราอาจเรียกได้ว่าเป็น "อาณานิคมทางการศึกษา" (Educational Colonialism) ขึ้นแล้ว นักศึกษาที่เป็นทาสทางความคิดเหล่านี้ มีความมุ่งหวังอยู่เพียงจะไปศึกษาในประเทศที่เป็นต้นตำรับทางการศึกษานั้น ๆ เป็นต้นว่า นักศึกษาชาวไนจีเรีย (อาณานิคมอังกฤษในอดีต) ก็ฝันใฝ่จะเรียนให้ได้ปริญญาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำในอังกฤษ ส่วนนักศึกษาชาวแคเมอรูน (Cameroon อาณานิคมฝรั่งเศสมาแต่เดิม) ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของชาวไนจีเรียก็เชื่อว่า ไม่มีมหาวิทยาลัยใดที่เลิศไปกว่ามหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ของฝรั่งเศส ดูเหมือนว่าปมด้อยทั้งหมดนี้จะหมดไป ก็ต่อเมื่อนักศึกษาผู้นั้น ๆ ได้ไปเรียนสำเร็จจากต่างประเทศมา และดูเหมือนว่าเขเหล่านั้นจะเลิกเกิดคตินุชาะระบบการศึกษาต่างประเทศ และสามารถวิจารณ์วิพากษ์ระบบดังกล่าวได้ ก็ต่อเมื่อได้ครอบครองปริญญา

กระบวนการทางการศึกษาทำให้ผู้ศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การศึกษาจึงไม่อาจปลอดจากค่านิยมไปได้

เอกจากฮาร์วาร์ด อ็อกฟอร์ด แสตตันฟอร์ด หรือปารีส และเมื่อถึงตอนนั้นเขาก็จะเริ่มซาบซึ้งกับวัฒนธรรมของตนเอง

เมื่อข้าพเจ้าเริ่มมาสอนหนังสือในประเทศไทยนั้น สิ่งแรกทำให้ข้าพเจ้าประหลาดใจยิ่งก็คือว่าระบบการศึกษา (อย่างน้อยที่สุดในระดับมหาวิทยาลัย) ที่มีลอบแบบอเมริกันอย่างชัดเจน นอกจากจะแบ่งเป็นคณะที่มีโปรแกรมรายวิชา และตำแหน่งทางวิชาการแบบเดียวกับระบบในอเมริกาแล้ว การวัดผลนักศึกษาก็ยังใช้ระบบเกรดแบบอเมริกันอีกด้วย ทั้งพวกนักศึกษาเองก็เรียกตัวเองว่า เฟรชชี ซอฟมอร์ จูเนียร์และซีเนียร์ คำเหล่านี้ใช้อยู่ในเฉพาะนักศึกษาอเมริกันเท่านั้น นอกจากนี้ตำราที่ใช้ในแผนกจิตวิทยา สังคมวิทยา การศึกษา และแผนกวิชาอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นแบบอเมริกัน ทั้งสิ้น คาบเรียนหนึ่ง ๆ ก็ยาว 50 นาทีแบบอเมริกัน ภาคการศึกษาที่เป็นแบบอเมริกัน ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี มีหอสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งชื่อจอห์น เอฟ. เคนเนดี ก็มีหนังสือภาษาอังกฤษที่เป็นอเมริกันเป็นส่วนใหญ่ อันที่จริงข้าพเจ้าก็ไม่ได้คิดว่าระบบการศึกษาอเมริกันเป็นของเสียหาย และถ้าพูดกันจริงๆ แล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่คิดว่าระบบอเมริกันนั้นจะเลวกว่าระบบอังกฤษ แต่ข้าพเจ้าเชื่อว่าระบบอเมริกันก็ย่อมอยู่ในขอบข่ายวัฒนธรรมอเมริกัน ค่านิยมแบบอเมริกัน ค่านิยมแบบตะวันตกเหล่านี้ก็จะขัดกับค่านิยมในวัฒนธรรมไทย จนทำให้การดำเนินการทางการศึกษาดูประสทธิภาพไป ใน

ตอนต่อไปนี่ข้าพเจ้าจะชี้ให้เห็นข้อขัดแย้งที่ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นมา (ข้าพเจ้ายอมรับว่าอาจมีอคติเจือปนอยู่)

ชาวต่างประเทศที่เคยสอนในประเทศตะวันตกมาก่อน ย่อมจะต้องรู้สึกประหลาดใจในความสุภาพ การยอมรับฟังของนักศึกษาไทย ดูเหมือนว่าปัญหาเรื่องวินัยจะไม่มีเอาเลยแทบจะไม่มีการโต้แย้งคำพูดของอาจารย์ และหากจะมีบ้างก็เป็น การแย้งอย่างสุภาพและระมัดระวัง และบนบอบที่สุด สิ่งเหล่านี้ไม่มีปรากฏในโลกตะวันตก ข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผลสะท้อนมาจากวัฒนธรรมไทย และเมื่อสอนเสร็จชั่วโมงหนึ่ง ๆ นักศึกษา "ผู้ซาบซึ้งพระคุณ" ก็ยังไหว้อาจารย์ซึ่งนับเป็นกำลังใจเป็นความชื่นใจอย่างยิ่งของผู้สอน คนไทยทุกคนดูจะเคารพผู้มีอายุมากกว่าคนที่มีตำแหน่งเหนือคนเป็นอย่างมาก ดูเหมือนจะถือกันว่าการโต้แย้งหรือการหักล้างข้อผิดพลาดของบุคคลที่เคารพนับถือ เป็นมารยาทที่ไม่ดี แต่เป็นที่น่าเสียดใจว่าระบบการศึกษาแบบตะวันตก มิได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการเคารพตำแหน่งและวัยแต่ประการใด นักศึกษาในประเทศตะวันตก ได้รับการส่งเสริมให้มีความคิดเป็นของตนเองและโต้แย้งสอบถามอาจารย์ ส่วนนักศึกษาไทยมองว่าผู้สอนหรือครูว่าทรงภูมิความรู้ คำอธิบายหรือคำบรรยายทั้งหมดของครูถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาดเลยหน้าที่ของอาจารย์คือเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และปัญญาให้แก่นักศึกษา นักศึกษาเป็นผู้คอยรับเอาด้วยความกตัญญู นักศึกษาไทยจะจดทุกถ้อยทุกคำของอาจารย์ แม้ว่ามันจะซ้ำซากหรือล้าสมัย จากนั้นก็จะท่องจำคำอาจารย์นั้นขึ้นใจ และมอบส่งคืนสิ่งที่เขารับกลับมาให้อาจารย์ในวันสอยไส้ โดยไม่มีอะไรเพิ่มเติมมาเลยจนนิดเดียว

หนังสือเป็นสิ่งควรเคารพบูชา (ข้าพเจ้าเรียนรู้อย่างรวดเร็วว่าไม่ควรทิ้งหนังสือลงบนพื้นห้อง) ตัวอักษรที่เขียนแล้วนั้นถือว่าคุณต้องไม่มีข้อโต้แย้ง และเมื่อสัจธรรมมีอยู่ในหนังสือ มิใช่ในสมองของผู้ศึกษา การขโมยความคิดจึงมีอยู่ทั่วไป อันที่จริงข้าพเจ้าคิดว่าการขโมยความคิดและถูกตัดสินโทษของมันคือการแปลจากนักประพันธ์ชาวต่างประเทศเป็นรูปแบบที่แพร่หลายที่สุด ในบรรดาผลผลิตทางวิชาการ แม้ในระดับอาจารย์มหาวิทยาลัยอันเป็นที่ยอมรับอันหนึ่ง คำกล่าวของอาจารย์มหาวิทยาลัยอเมริกันคนหนึ่งที่ว่า "ถ้าไม่พิมพ์หนังสือ อาจารย์ก็ต้องตาย" (publish or perish) ก็กลายมาเป็น "แปลหนังสือและจะได้เลื่อนขั้น" (translate and get a raise) การแปลนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ใน

แรงงานวิชาการการแปลไม่ก่อให้เกิดความอภยขึ้น
มา มองเตสกีเยอร์ (Montesquieu) ได้กล่าวเอา
ไว้ว่า "หากท่านเอาแต่แปลงานของคนอื่นอยู่ตลอด
กาล งานของท่านจะไม่มีใครนำไปแปลเลย" ข้าพเจ้า
ประหลาดใจมากที่ไม่มีงานที่มีความคิดริเริ่มสร้าง
สรรค์เลย ทั้งจากนักศึกษาและคณาจารย์ เพราะ
อันที่จริงแล้วเมื่อใดก็ตามที่ได้รับการแนะนำทาง
บุคคลเหล่านี้จะสามารถคิดหาเหตุผล และพร้อม
ที่จะทำงานเป็นอย่างอื่น เป็นไปได้หรือไม่ทั้งนี้
เป็นผลมาจากการตกอยู่ในสภาพที่เป็นอาณานิคม
ทางการศึกษา? หรือการที่คนไทยเชื่อว่าความ
สามารถในการคิดของตนไม่เทียบเทียมคนตะวันตก?
หรือว่าการทั้งนี้เนื่องมาจากความขัดแย้งทางค่านิยม?
ในความเห็นของข้าพเจ้านั้นคนไทยเป็นคนง่าย ๆ
มีความสุข รักสนุก อารมณ์ความรู้สึกของคนอื่น มัก
ยอมรับการคิดเห็นของคนอื่นอย่างง่าย ๆ ลักษณะ
เฉพาะเช่นนี้ เหมาะสำหรับวิถีชีวิตสบาย ๆ ของ
ดินแดนแห่งรอยยิ้ม ซึ่งมีทัศนคติว่าอะไร ๆ ก็ "ไม่
เป็นไร" เมื่อมาเผชิญกับกระแสหลักค่านิยมทางการ
ศึกษาแบบตะวันตก พวกปัญญาชนไทยก็ดูจะไป
ดิเตียนค่านิยมของตนเองว่าล้าสมัย และจะรู้สึกผิด
บาปหากว่าตนจะสนุกเบิกบานกับชีวิตบ้าง แทนที่
จะคร่ำเคร่งค้นคว้าทำงานเป็นบ้าเป็นหลังจนเป็น

โรคกระเพาะ โรคหัวใจ เพราะต้องแข่งขันกับคนอื่น
แหล่งพลังความขัดแย้งอันที่สองก็คือ ระหว่าง
ระบบการศึกษาต่างประเทศที่รับเข้ามาในประเทศไทย
และวัฒนธรรมดั้งเดิม ดูเหมือนจะเป็นเรื่อง
การทำงานรวมหมู่กับทำงานคนเดียว คนอเมริกัน
นั้นภาคภูมิใจต่อ ความเป็นอิสระภาพของปัจเจก
บุคคล นักศึกษาอเมริกันมักพอใจที่จะทำงานคนเดียว
ห้องสมุดของเขามักจะทำเป็นห้องเล็ก ๆ ให้นักศึกษา
แต่ละคนเข้าไปนั่งทำงาน วัฒนธรรมของเขานั้นจะ
เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนคนไทยนั้นเคยชิน
กับการทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ มาเป็นศตวรรษแล้ว
แม้จนทุกวันนี้ข้าพเจ้าก็ยังเห็นชานาวาร่วมกันเก็บ
เกี่ยวในท้องนา การแข่งขันกันเป็นสาระสำคัญของ
วัฒนธรรมไทย หากเปรียบเทียบกับวิถีกินอาหาร
ของคนตะวันตกและคนไทยก็จะเห็นความข้อนี้ชัดเจน
คนตะวันตกจะแบ่งอาหารใส่จานของแต่ละคน ส่วน
คนไทยนั้นเอาอาหารมาวางตรงกลางโต๊ะแล้วรับ
ประทานร่วมกัน นักศึกษาไทยทำงานร่วมกันเป็นหมู่
คณะ ได้ดีกว่านักศึกษาตะวันตก เขาจะรู้สึกสบายใจ
กว่าหากอยู่ในหน่วยสังคมที่ใหญ่ เมื่อใดที่ต้องดูตาม
คำพังโดยเฉพาะเวลาอยู่หน้าชั้น เขาจะรู้สึกเกร็งและ
กลัวผิดและไม่อยากจะถูกไต่ถามในสายตาคู่อื่น ในแผนก
วิชาเกี่ยวกับภาษา วิชาที่สอนแล้วรู้สึกอึดอัดใจมาก

ที่สุดคือวิชาการสนทนา นักศึกษาจะมีความสุขเวลา
พูดพร้อม ๆ กัน หรือพูดตามบทสนทนาที่บันทึก
เสียงไว้ แต่เมื่อใดก็ตามที่ถูกเรียกให้ตอบคำถาม แม้
ที่ง่าย ๆ ด้วยตนเอง ภาษาที่ได้ท่องจำไว้เป็นอย่างดี
ก็จะลายหายไปกลายเป็นหัวเราะ ตัวสั่นเหนียวอาย
ข้าพเจ้าใครจะถามว่า ประเทศไทยประสงค์จะ
เปลี่ยนลักษณะการร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานใน
วัฒนธรรมของตนหรือไม่? ประสงค์จะมีครอบครัว
เล็ก ๆ เพียง พ่อ แม่ ลูก (Nuclear family)
สถานคนชรา เพื่อนฝูงที่ช่างโต้เถียง การโต้แย้ง
ทำหยาบผู้มีอำนาจ และการแข่งขันชิงดีชิงเด่นในเรื่อง
ทุกเรื่องหรือไม่? ประเทศไทยจะต้องพบกับสิ่ง
เหล่านี้ จะต้องเปลี่ยนแปลงไปอาจจะอย่างช้า ๆ แต่
จะเปลี่ยนไปอย่างมีอาจหวนกลับมาได้อีก ถ้ายังคง
มีแรงกดดัน และมีรางวัลให้กับการทำงานของปัจเจก
บุคคลเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ

สิ่งที่สะดุดใจข้าพเจ้าสิ่งทีสามที่ข้าพเจ้ารู้สึก
มาแต่แรกเลยก็คือ บรรยากาศในการจัดสภาพแวดล้อม
ทางการศึกษา ห้องเรียนทุกห้องจะจัดเป็นแถว
เก้าอี้เรียงเป็นระเบียบ เบื้องหน้าเป็นโต๊ะและกระ-
ดานดำหรือไม่มีสีเขียว เด็กนักเรียนชั้นมัธยมทุกคน
ต้องแต่งเครื่องแบบ นักศึกษาหญิงระดับมหาวิทยาลัย
ล้วนทุกคนก็จะต้องแต่งเครื่องแบบคล้าย ๆ กัน ส่วน
นักศึกษาชายดูเหมือนจะได้รับการผ่อนปรนไม่ต้องทำตาม
กฎเกณฑ์ เวลาที่นักศึกษามาหาอาจารย์ที่โต๊ะก็มักจะ
คุกเข่าลงกับพื้น เวลาสอนมีอาจารย์เพียงไม่กี่คนที่
พยายามทำอะไรไปมากกว่าบรรยาย เกือบไม่มีวิชาใด
เลยที่จัดเป็นรูปสัมมนา อภิปรายเป็นกลุ่มย่อยหรือ
สอนโดยวิธีที่ผู้สอนและผู้เรียนเป็นกันเองมากกว่านั้น
การจัดห้องเรียนจะเป็นแบบแผนมาก ทำให้ครูเป็น
ศูนย์กลาง ซึ่งในสายตาคาวตะวันตกแล้วเกือบจะดู
เคร่งเครียด เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าไปร่วมพิธีไหว้ครูใน
ห้องประชุมใหญ่อันแน่นขนัดนั้น ข้าพเจ้าเห็นนัก
ศึกษาทั้งชายหญิงกลานเข้าเข้ามามอบดอกไม้ให้อธิการ-

ได้ว่านักศึกษาไทยรู้ถึงความจำเป็นของคะแนนในการหางาน ซึ่งยากลำบากนักในตลาดงานปัจจุบัน จึงให้ความสำคัญแก่คะแนนสูงมาก ข้าพเจ้าเองไม่อาจจะทำความเข้าใจได้อย่างต้องแท้ว่า เหตุใดนักศึกษาไทยที่ข้าพเจ้าสอนนั้นทั้งที่เฉลียวฉลาด ไม่แพ้นักศึกษาที่ข้าพเจ้าเคยสอนในประเทศตะวันตก แม้แต่น้อย แต่ทำกิจกรรมนอกหลักสูตรน้อยกว่ากันมากนัก

บทความของข้าพเจ้าฉบับนี้อาจดูเสมือนมองแต่ในแง่ลบ แต่อันที่จริงแล้วข้าพเจ้าไม่ได้ตั้งใจจะวิพากษ์วิจารณ์นักศึกษาไทย วัฒนธรรมไทยหรือครูอาจารย์ไทย เพราะล้วนแต่เป็นที่เคารพนับถือและมีความค่าสำหรับข้าพเจ้า ประเด็นสำคัญที่ข้าพเจ้าพยายามจะหยิบยกขึ้นมาคือว่า การที่มหาวิทยาลัยไทยรับเอาระบบอเมริกันเข้ามาใช้ทั้งคันทัน เป็นหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาแน่หรือ ข้าพเจ้าได้ประสบพบเห็นความขัดแย้งเรื่องค่านิยมและผลของความขัดแย้งที่มีต่อวัฒนธรรม ค่านิยมของไทยเช่น การเลื่องการขัดแย้งก็ดี ความอาทรต่อความรู้สึกของผู้อื่นก็ดี การรักความสนุกสนานก็ดี การยิ้มแย้มแจ่มใสก็ดี ย่อมไปกันไม่ได้กับค่านิยมตะวันตก เช่น บ๊องเจ๋งนิยม การทุ่มเทอุทิศตนให้กับงานเหนือสิ่งอื่นใด และก้าวร้าว "สำหรับข้าพเจ้าเองนั้น ได้พยายามปรับวิธีการสอนโดยเน้นการทำงานเป็นหมู่คณะ การค้นคว้าร่วมกัน การเสนอความรู้สึกแบบสม่ำเสมอ และในขณะที่เกี่ยวกับก็พยายามพัฒนากระบวนการให้คะแนน ซึ่งวัดทั้งการท่องจำและความสามารถในการเขียนแสดงความรู้" แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกงุนงงว่าการสอนของข้าพเจ้านั้นควรมุ่งไปทางทิศทางใดกันแน่ จะมุ่งไปทางการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมตะวันตก หรือจะมุ่งรักษาวัฒนธรรมไทย ผู้เลือกทิศทางนี้ไม่น่าจะเป็นตัวข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าใคร่จะขอบทความนี้โดย "ขโมย" เอาชื่อเขียนของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ปัญญาชนไทยผู้มีชื่อเสียงเด่นคนหนึ่ง

"บัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตออกมา
ไม่ว่าจะปราดปรองหรือทิ่มทื่อเพียงใด
ในที่สุดก็จะต้องเสมอกันไป
คือทุกคนก็ได้ปัญญาอันเดียวกัน"

บัณฑิตและคณาจารย์ ในอเมริกาหากใครจะลงจัดพิธีทำนองนี้ละก็ ข้าพเจ้ากลัวหูดไตโดยว่าจะต้องเป็นบรรดาอาจารย์นั่นเอง ที่จะคลานเข้ามาสู่สภการนักศึกษาในชุดกางเกงขืน (ถ้าบังเอิญมีนักศึกษาที่อุตสาหกรรมที่สละเวลาไต่ลงมาบ้าง) ในประเทศไทยน้อยนักที่จะมีการเรียนแบบกันเอง และนักศึกษาผู้น้อยนักที่จะทำตัวตามสบาย ส่วนครูที่สอนแบบตามสบายยังมีน้อยยิ่งขึ้นไปอีก เมื่อดูรวม ๆ แล้วความจริงจึงดูเหมือนโรงเรียนมัธยมในอังกฤษมหาวิทยาลัยอเมริกันความจริงการมีแบบมีแผนหรือการเคารพผู้มีตำแหน่งและอาวุโสก็มิได้เสียหายอะไร แต่ระบบมหาวิทยาลัยแบบอเมริกันมิได้เป็นเช่นนี้แน่นอน ระบบมหาวิทยาลัยอเมริกันมุ่งสร้างบรรยากาศแบบเป็นกันเอง เสมอภาค และมีอิสระในการพูด ข้าพเจ้าคิดว่า การเอาระบบมหาวิทยาลัยอเมริกันที่มาใช้กับโครงสร้างแบบเดิมไปด้วยแบบแผนอย่างยิ่งเช่นนี้ย่อมยากที่จะมีประสิทธิภาพ

ข้อสังเกตประการท้ายสุดของข้าพเจ้านี้ค่อนข้างจะมีจำกัดในด้านสถานที่มากกว่าข้ออื่น ๆ เห็นได้ชัดว่า ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (และอาจเป็นที่อื่น ๆ ด้วย) พวกนักศึกษามักจะทำงานเพียงเพื่อคะแนนเพียงอย่างเดียว พวกเขามักจะมุ่งศึกษาแต่เฉพาะที่จะทำให้อะไรคะแนนที่ตนต้องการ ทำงานเห็น ถูกบังคับหรือเมื่อมีแรงจูงใจจากภายนอก(อาจารย์) จะยกเว้นก็แต่เฉพาะนักศึกษาที่ไม่เหมือนคนอื่นไม่ว่าที่อื่นที่ยังทำงานเพิ่มเติมเล็กน้อย เพราะรักเรียนหรือเพื่อพัฒนาตนเอง ข้อสังเกตข้อนี้บางทีคงจะมีความสัมพันธ์กับข้อแรกที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วข้างต้นคือ การขึ้นอยู่กับครูอาจารย์ หรือบางทีอาจจะเป็น

ข้าพเจ้าเชื่อว่า ระบบการศึกษาแบบอเมริกันก็ย่อมอยู่ในขอบข่ายวัฒนธรรมอเมริกัน ค่านิยมแบบอเมริกัน... ซึ่งอาจขัดกับค่านิยมในวัฒนธรรมไทย ถ้าลอกเอามาใช้ทั้งดุ้น

เรื่องของ ธานี

क्रमิथม จังหวัดตรัง

ริมถนนเพชรเกษมช่วงระหว่างห้วยยอด-ตรัง อีกประมาณ 10 กิโลเมตร จะเข้าเขตเทศบาลเมือง ตรัง มีย่านชุมชนขนาดสุขาภิบาลตำบลอยู่แห่งหนึ่ง ข้างหลังห้องแถวฟากถนนด้านทิศตะวันตก ไกลออกไปในท้องนา มีกระต๊อบโคกเดี่ยวอยู่บนเนิน ดินกลางทุ่ง หน่วยงานหน่วยย่อยนี้ ก็ต้องเรียกว่า ครอบครัวยุติ เพราะมีลักษณะร่วมกันเหมือนกับ ที่เรียกว่า ครอบครั้ว ทั้งหลาย

นอกจาก ธานี ยังมี ปู่, ย่า และแม่ ส่วน พ่อ นั้นเสียไปแล้วตั้งแต่ ธานี ยังจำความไม่ได้ ใคร ๆ ก็พูดเข้าหู ธานี ที่เล่นที่จริงอยู่เสมอว่า พ่อเขาตาย เพราะถูกยิงจากบุคคลในเครื่องแบบ เพื่อน ๆ ปากเปราะบางคนยังต่อให้อย่างเจ็บแสบว่า พ่อของธานี ไปลักไก่ชาวบ้านเขา จึงถูกยิงตาย ธานีจะไม่พอใจอย่างมากแต่เขาก็ทำได้แค่เก็บไว้เป็นความอาฆาตแค้น รอโอกาสที่จะลบคำสบประมาทนั้นอยู่ตลอดเวลา และเขาจะพูดย้ำแล้วย้ำอีกอย่างภาคภูมิใจ กับเพื่อน ๆ ที่ไม่ล้อเลียนเขาเรื่องพ่อว่า พ่อเขาตายเพราะถูกยิงจริง แต่ไม่ใช่เรื่องลักไก่ พ่อเขาเป็นนักเลงมีชื่อเสียง เคยนำลูกน้องปิดถนนช่วงทุ่งสง-ห้วยยอด ปล้นรถเป็นร้อย ๆ คัน ภายหลังถูกลูกน้องทรยศชี้ที่ซ่อนตัวให้เจ้าหน้าที่ จึงถูกยิงตาย กับเพื่อนใหม่ ๆ ที่เพิ่งรู้จักกัน ธานีจะเล่าเรื่องของพ่อเหมือนเล่า เรื่องของวีรบุรุษในหนังสือไทยนั้นเทียว

เมื่อปี 2523 ธานีเรียนหนังสือชั้น ม.3 โปรแกรมเกษตรในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัด เขาตั้งความหวังว่าจะเป็นเกษตรกรตัวอย่างให้ได้ ธานีอวดเพื่อนตลอดเวลาว่าบ้านของเขาเป็นกระต๊อบ กิจจริง แต่ที่นของปู่มีมากมายหลายสิบไร่ เขาเป็น หลานชายคนเดียว ที่ทั้งหมดต้องตกเป็นของเขา

ธานีช่วยงานบ้านอย่างขยันขันแข็งเสมอมา แม้ว่ารูปร่างผอมสูงแก้งังจะทำให้ดูไม่ทะมัดทะแมง แต่เขาก็ทำงานทุกอย่างได้เรียบร้อยเสมอ ปู่ ย่า และแม่ ใช้ชีวิตอยู่กับไร่นา หนานาหนานา หน้าแล้งปลูก แตงกวา, บวบ, แตงโม ฯลฯ

ระยะทางจากบ้านไปโรงเรียนนั้น ธานีต้อง โดยสารรถถึง 2 ทอด ค่าโดยสารไปกลับ 4 บาท บางวันไม่มีเงินเลย ธานีก็ต้องขาดเรียน และถึงแม้ ไม่ขาดเรียน แต่ส่วนใหญ่ธานีขาดอาหารกลางวัน เป็นประจำ บางทีเขาก็นำข้าวหอมกินที่โรงเรียน เหมือนเพื่อน ๆ แต่กับข้าวของธานีอย่างดีก็แค่ปลาเค็ม ปลาอย่างแห้ง ๆ กินกับข้าวแข็ง ๆ เย็นชืดตอนเที่ยงเหมือนเคียวไม้ฝุ ๆ ยังไงยังงั้น ธานีบอกเพื่อน ๆ ว่าที่บ้านเขายังไม่มีตู้เย็น เพราะบ้านหลังตลาด ไฟฟ้ายังไม่เข้าไม่ถึง อีกหนอยเมื่อมีไฟฟ้าใช้เมื่อไหร่ บ้านของเขาจะมีตู้เย็นกับข้าวก็จะเต็มตู้ ตอนเช้าก็จะหยิบออกมา ผัด ทอด ต้ม แกง ได้สะดวกสบาย แล้วอาหารกลางวันของเขาจะอร่อยและมีคุณค่าทางอาหารดีกว่าของเพื่อน ๆ เสียอีก

ครูหญิงจันทร์...ไม่ได้ประจำชั้นเขาหรอก แต่ครูหญิงจันทร์สอนภาษาไทยชั้น ม.3 โปรแกรมเกษตร ซึ่งเป็น ม.3 ห้องรั้งท้ายของโรงเรียน มีเด็กสอบตกมาแต่ปีการศึกษาที่แล้วบ้าง เด็กเกเร เกตุที่เรียนโปรแกรมไหนไม่ได้แล้วบ้าง เด็กที่เป็น อภิสิทธิ์ชน คือเข้าเรียนได้โดยไม่ต้องสอบเข้าเรียน เหมือนเด็กอื่น ๆ แต่เรียนไม่เอาไหน และสนใจเรื่อง ของสังคมภายนอกมากกว่าเรื่องหนังสือบ้าง ท่าน ผู้ใหญ่ในโรงเรียนเห็นว่าครูหญิงจันทร์เข้ากันได้ดีกับ นักเรียนที่มีปัญหาทั้งหลาย จึงให้ครูมาแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้น ม.3 โปรแกรมเกษตรนี้ ครูหญิงจันทร์นั้นพูดอยู่เสมอว่า ปัญหาเด็กแก้ไขได้ไม่ยาก เลย ถ้าไม่เกียตหันไปอิงปัญหาของระบบทั้งภายใน โรงเรียนและสังคมนอกโรงเรียน

ธานีรู้สึกที่ครูหญิงจันทร์ เป็นมิตรที่ดีของเขา ซึ่งครูคนอื่นไม่มี และความนับถือสัมพันธ์กัน เป็นไปในรูปแบบของมิตรต่างวัย ไม่ใช่ระหว่างครู กับศิษย์

เธอรู้ปัญหาของธานี จึงหาทางช่วยเหลือ ให้ธานีช่วยจัดเก็บหนังสือ ทำความสะอาดห้องสมุด และห้องสหกรณ์โรงเรียน โดยให้ทางสหกรณ์ฯ จ่ายเป็นค่าอาหารเที่ยงให้วันละ 5 บาท พอสำหรับ ข้าวราดแกงจานละ 4 บาท น้ำเย็น ๆ หวาน ๆ แก้ว ละ 1 บาท ธานีตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างดี เมื่อเพื่อน ๆ พูกว่า ธานีเป็นเด็กครู ธานี จะลอบยิ้มและภูมิใจอยู่คนเดียว แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาค่าโดยสารมาโรงเรียนวันละ 4 บาท ก็ยังเป็น ปัญหาสำหรับธานีอยู่

ครูหญิงจันทร์นำเรื่องนี้ไปปรึกษาผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการโรงเรียนนี้เป็นผู้ใหญ่แบบผู้ดีใน สมัยก่อน ใจเย็น ไม่เคยใช้อำนาจโดยพลการแม้ มีสิทธิ และระเบียบระบุว่าให้ใช้ได้ เกรงอกเกรงใจ ผู้ร่วมงาน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ ทำให้บางคนเห็น ว่าเป็นความอ่อนแอ และก่อให้เกิดปัญหาบางอย่าง ได้เหมือนกัน

ผู้อำนวยการเห็นใจความทุกข์ยากลำบากของ ธานี และเห็นว่าในห้อง ม.3 โปรแกรมเกษตร ซึ่ง นักเรียน 90 เปอร์เซนต์ เป็นเด็กมีความประพฤติ ไม่เรียบร้อย เรียนไม่เก่ง ธานีเป็นคนหนึ่งใน 10 เปอร์เซนต์เป็นเด็กเรียบร้อยตั้งใจเรียน ทำงานดี สติปัญญาปานกลาง ท่านคิดว่า ถ้ายอมให้ปัญหา เรื่องค่าโดยสารรถเพียงวันละ 4 บาทเป็นอุปสรรค ในการที่จะทำให้นักคนหนึ่งเป็นคนดีขึ้นหยัดอยู่ใน สังคมได้ ก็ข้างเป็นเรื่องน่าละอายสำหรับผู้ที่อยู่ใน ฐานะที่จะช่วยเหลือแก้ปัญหานี้ได้ ท่านผู้อำนวยการ ตกลงใจรับธานีเข้ามาอยู่ในบ้านของท่าน

บ้านของท่านผู้อำนวยการที่ธานีได้เข้ามาอยู่ มีลักษณะเป็นครอบครั้วเหมือนครอบครั้วของธานี แต่ที่ต่างกัน คือที่อยู่ของผู้อำนวยการเป็นบ้านตึก ส่วนของธานีเป็นกระต๊อบ ตู้เย็นในบ้านของผู้อำนวยการเต็มไปด้วยผลไม้ที่ธานีเคยเห็นแต่ไม่เคยได้ลิ้มรส อย่างแอปเปิ้ล สาลี่ ธานีจะงะงะทำอะไรไม่ถูกเมื่อ เข้ามาอยู่ใหม่ ๆ เขาเรียกผู้อำนวยการว่า "คุณลุง"

เรียกภรรยาของท่านว่า "คุณป้า" และเรียกลูกชายของท่านซึ่งเป็นลูกคนเดียวในครอบครัวนั้นว่า "พี่ศักดิ์"

เมื่อพี่ศักดิ์ขึ้นคะขอให้เขาลองกินแอปเปิ้ลดู เขาจึงได้รู้รสชาติของแอปเปิ้ลนั้นไม่มีอะไรเหมือนกันเลยกับรสเปรี้ยว ๆ ฝาด ๆ ของเต้านมม่วงหิมพานต์ ทั้งที่ดูสีรูปร่างมันไม่แตกต่างกันมากนัก

ไม่ใช่จะขี้เกียจหรือดูดยหรืออก อาจเป็นเพราะความไม่เข้าใจมากกว่า บางครั้งเมื่อคุณป้าไม่ออกปากขอให้ช่วย ธาณิจะไม่ทำอะไรเลย เขาจะนั่งมองคุณป้าล้างถ้วยชาม จัดโต๊ะอาหาร รดน้ำต้นไม้, ฯลฯ เขาชอบมองดู พี่ศักดิ์ดูบ้านทุกเข้าเย็น พลังให้เด็กสงสัยว่า เขาดูกันทำไม ก็พื้นยังไม่มียี่ห้อว่าสกปรกเลย สภาพแวดล้อมของบ้านที่เปลี่ยนไป มันแปลกใหม่เสียจนธาณิปรับตัวไม่ทันทำใจไม่ได้ บางคืนเขาหลับฝันว่าไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนในทุ่งพบเงินมัดเป็นพอน ตื่นขึ้นมาให้รู้สึกเสียตาย และทวนคิดอยู่เป็นนานด้วยหัวใจที่เต้นตึก ๆ ว่าที่เขานอนอยู่ที่ไหนกัน

เดือนหนึ่งเต็ม ๆ กว่าที่เขาเริ่มเรียนรู้และปรับตัวได้ แต่การล้างจานนั้นยากแก่การระวังเหลือเกินเมื่อล้างด้วยผงซักฟอง แล้วล้างน้ำสอง น้ำสามให้หมดกลิ่นผงซักฟอกนั้นแหละ ถ้วยชามจะสิ้นหลดมือกระทบพื้น หรือไม่ก็กระทบกันเอง แดกอยู่บ่อย ๆ คุณป้าไม่ได้ดูว่า แต่คุณป้าสอนวิธีระมัดระวังในเรื่องนี้เสียยี่สิบจะเอ็ดจะเอ็ด และดูเหมือนว่าคุณป้าจะละเอียดละออกับทุกเรื่องเกี่ยวกับตัวเขา

เพื่อน ๆ วุ่นซันเรียน มักล้อเลียนว่า ธาณิได้ขึ้นซุกอยู่ในรถแก๊งผู้ว่าการทุกเข้าไปเย็นกลับครูบางคนบอกว่าป็นบุญวาสนาของธาณิ และไม่ลืมที่จะกำชับตักเตือนถึงความประพฤติและการปฏิบัติตัวของธาณิอยู่ตลอดเวลา ธาณิเองก็ยอมรับในคำตักเตือนที่หวังดีของครู แต่ธาณิก็หมั่นไส้และเกลียดชังเพื่อนบางคนที่มีนข้างเชื่องชေး ไม่รู้จักกริยามารยาทมาล้อเลียนเขา "คุณลุง" ท่านปรานีต่อเขา ยอมให้เขานั่งรถแก๊งส่วนตัวของท่านมาโรงเรียนทุกวัน แม้แต่พี่ศักดิ์เองก็ต้องนั่งรถเมล์โดยสารมาเหมือนนักเรียนอื่น ๆ

บางครั้งธาณิรู้สึกเป็นปมด้อยอย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อน เมื่อเพื่อนบางคนพูดว่า ธาณิอยู่บ้านผู้ว่าการ เหมือนลูกหลานคนหนึ่ง แต่ต้องมาทำงานรับจ้างกวาดขยะห้องสหกรณ์โรงเรียน ดูเป็นการหมดศักดิ์ศรีไปเลย ธาณิก็ได้ไปว่าเขาทำงานเพื่อความสะอาดของห้องสหกรณ์ฯ ที่นักเรียนเข้าไปใช้

บริการแล้วมักกึ่งถึงเศษขยะกลาดเกลื่อน และที่ทางสหกรณ์ฯ ให้เงินเขานั้นไม่ใช่เป็นค่ากวาดขยะ แต่เป็นเพราะครูที่ทำงานสหกรณ์ฯ ตีกับเขา สงสารเขา

อันที่จริง ธาณิก็ไม่อยากให้ใครมาสงสารเขาหรอก เพราะรู้สึกเหมือนว่าในความสงสารนั้นมีความดูหมิ่นแฝงอยู่ หรือความสงสารของครูบางคน ไม่แตกต่างกันไปจากความสมเพช หรือจะเรียกว่าความรู้สึกทุเรศก็ไม่ผิดนัก

ต่อมาเครื่องเล่นเครื่องใช้อำนวยความสะดวกสบายในบ้านคุณลุง ธาณิรู้เรื่องกลไกการทำงานของมันดี บางครั้งเขาจะหยิบแผ่นเสียงเพลงมาเปิดเอง แล้วชวนเจ้าของบ้านคุยถึงระบบเครื่องเสียง และเลยไปถึงสุนทรียรสทางดนตรีฝรั่งไปไหน ก็เขาจำมาจากที่ "คุณลุง-คุณป้า" คุยกันนั้นแหละ

ในการทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์แต่ละครั้ง ธาณิใช้เครื่องคิดเลขของคุณป้า ธาณิเห็นว่าสีหน้าคุณป้าไม่สู้ดี แต่ก็ไม่ได้ห้ามปราม เขาเหมาเอาเองว่าคุณป้าไม่ขัดข้อง บางครั้งเขาแอบนำเครื่องคิดเลขนั้นไปใช้อวดเพื่อนและครูที่โรงเรียน และพูดคุยว่าคุณลุงให้ใช้

ภายในบ้านคุณป้าแบ่งหน้าที่ทุกอย่างให้ธาณิกับพี่ศักดิ์ทำคนละครั้ง (พี่ศักดิ์นั้นเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน และเรียนสูงกว่าธาณิเพียงชั้นเดียว) ไม่ว่าจะทำรดน้ำต้นไม้ กวาดบ้าน ดูบ้าน ล้างถ้วยชาม และงานอื่น ๆ ที่ทำร่วมกัน ธาณิได้รับงานเพียงครั้งหนึ่งของทั้งหมด อีกครั้งหนึ่งเป็นหน้าที่ของพี่ศักดิ์ ถ้าบังเอิญว่าพี่ศักดิ์ไม่อยู่ ออกไปซื้อกับข้าว หรือไป

หาเพื่อน ๆ ธาณิจะเว้นหน้าที่ของพี่ศักดิ์ไว้ ไม่รู้แหละก็ธาณิเคยจำได้ว่า ครูวิชาสังคมศึกษาสอนว่าคนเราเกิดมามีความเสมอภาคกัน จะมาเอาเปรียบกันแรงกันนั้นมันยุคศักดินา ซึ่งหมดสมัยไปแล้ว

เสาร์-อาทิตย์ บางครั้งธาณิกลับบ้านบอกเล่าชีวิตความเป็นอยู่อันสุขสบายที่บ้านคุณลุงให้ปู่ย่าและแม่ฟัง รวมทั้งเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็พลอยยินดีกับเพื่อน ๆ ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เขาเล่าเรื่องละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์จิ้งก่าลงกายให้เพื่อนฟังอย่างสนุกสนาน เพื่อน ๆ ฟังกันอย่างสนใจ เพราะที่เคยดูบ้างก็พลอยดูของคนอื่นเขาได้บ้างเพียงตอนสองตอน

เวลาที่อยู่บ้านเขายังช่วยเหลือปู่-ย่าและแม่ทำงานในไร่อย่างสม่ำเสมอ คนทั้งสามทุ่มเทความหวังมายังธาณิคนเดียว ว่าในอนาคตเขานี้แหละจะเป็นหลักที่พึ่งพิงของครอบครัว

ชาวบ้านใกล้เคียงบางคนหมั่นไส้ธาณิอยู่เงียบ ๆ เมื่อเขาพูดถึงเรื่องต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเหล่านั้นไม่มี บริเวณบ้านใกล้เคียงธาณิมีแต่โทรทัศน์ขาว-ดำ แต่บ้านคุณลุงมีโทรทัศน์สี ช่างดูเหมือนธรรมชาติระรื่นตา ไม่บาดตาเหมือนโทรทัศน์ขาว-ดำเลย บางคนก็ยื่นให้ว่า รอไว้ให้บ้านมีมึงเองเสียก่อนแล้วค่อยคุย" ธาณิหน้าบึ้งและรู้สึกเจ็บใจในคำพูดทำนองนี้ ซึ่งเมื่อเขาพูดเรื่องความสะดวกสบายที่บ้านคุณลุงเมื่อไร ไม่เพื่อน ๆ ก็ญาติ หรือชาวบ้านใกล้เคียงเป็นต้องโต้กลับมานาท่านองนี้แทบจะทุกครั้ง

ครูเพ็ญจันทร์ ผู้เฝ้าดูธาณิมาตลอด ตอนนี่ชื่อรถแก๊งยี่ห้อญี่ปุ่นคันใหม่เอี่ยม ครูเพ็ญจันทร์คุย

กับธานีว่า เธอคู่ตัวอย่างครู่เกิด ล้าพังเงินเดือนครูก็ไม่เท่าไร แต่ครูสามารถมีสิ่งที่มีเงินมาก ๆ เขามีกันได้ หนทางของคนเรานั้นไม่ได้ปิดมิดมิดสำหรับผู้มีความพยายาม เธอต้องเอาอย่างครู พยายามเรียนหนังสือให้เก่ง ๆ แล้วเธอจะประสบความสำเร็จอย่างครูหรือยิ่งกว่าครูเสียอีก ธานีรู้ว่าครูเพ็ญจันทร์หาเงินได้อีกทางโดยเป็นนายหน้าหาประกันให้กับบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่ง และยังเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายเครื่องสำอางบ้าง เครื่องใช้ในครัวเรือนบ้าง อะไรอีกปะละ ธานีรู้สึกนับถือครูเพ็ญจันทร์อยู่ในใจ แต่ในส่วนลึกก็ยังตำหนิครูเพ็ญจันทร์อยู่ว่า น่าจะให้เงินเขาใช้บ้าง ในฐานะที่เขาสนิทกับครูเพ็ญจันทร์เป็นพิเศษ

“

อันที่จริง ธานีก็ไม่อยากให้ใครมาสงสารเขาหรอก เพราะรู้สึกเหมือนว่าในความสงสารนั้นมีความดูหมิ่นแฝงอยู่ หรือความสงสารของบางคนก็ไม่ต่างไปจากความสมเพช หรือจะเรียกว่าความรู้สึกทุเรศก็ไม่ผิดนัก

”

แล้วธานีก็ลาออกจากการทำงานที่ห้องสหกรณ์โรงเรียน โดยอ้างว่าคุณลุงให้ลาออก และไม่จำเป็นต้องพังเงินวันละ 5 บาทจากสหกรณ์ว่าเป็นค่าอาหารกลางวันอีกแล้ว เพราะคุณลุงจ่ายค่าอาหารกลางวันให้แล้ว

ธานีลาออกจากการทำงานที่ห้องสหกรณ์มา ภายหลังจากที่มีคนเข้าบ้านคุณลุงขโมยเงินไปร่วม 7,000 บาท

ธานีกลับบ้านบอกปู่ย่าและแม่ว่า ถูกหวยเถื่อน จึงได้ซื้อโทรทัศน์พร้อมทั้งแผงรับและเนื่องด้วยบ้านของธานีไฟฟ้าจากตลาดยังเข้าไปไม่ถึง จึงต้องซื้อแบตเตอรี่เป็นเครื่องช่วย หลังจากนั้นบ้านของธานีก็คึกคักขึ้น ผู้คนบ้านใกล้เคียงไปชุมนุมกันอยู่เต็มในวันหยุดที่มีรายการถ่ายทอดมวย หรือรายการภาพยนตร์กำลังภายในเรื่องสนุก ๆ ธานีได้ที่ย้อเนากับผู้ที่เคยพูดให้เขาเคยเจ็บใจในเรื่องโทรทัศน์มาก่อนเข้าบ้าง

เมื่อคุณลุงไปอบรมผู้บริหารที่ต่างจังหวัดเป็นเวลา 7 วัน เทป-วิทยุติดรถยนต์ ซึ่งจอดอยู่ในโรงรถได้หายไป ที่บ้านของธานีกลับมีเครื่องเล่นเทป-วิทยุ เมื่อเขามาซื้อม้วนเทปในตลาดเพื่อน ๆ สงสัยว่าเอาไปทำอะไร คุณลุงฝากชื่อหรือเขาตอบเพื่อน ๆ ว่า เงินถูกหวยยังมีอยู่ ก็ซื้อเทปวิทยุมาเครื่องหนึ่ง จะมาซื้อม้วนเทปไปเปิดนี้แหละ เพื่อนสนิทกันคนหนึ่งไปดูที่บ้าน ก็พบว่าในบรรดาม้วนเทปเก่า ๆ หลายม้วนนั้นมีชื่อผู้อำนวยการปรากฏอยู่ ธานีบอกเพื่อนว่าม้วนเทปพวกนี้คุณลุงไม่ใช่แล้ว คุณป้าเลยยกให้

เพื่อนบ้านพูดกันหนาหู ถึงความเปลี่ยนแปลงทางครอบครัวของธานี เพื่อนนักเรียนที่โรงเรียนก็วิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา ขณะเดียวกันครูในโรงเรียนนั้นก็พูดกันถึงเรื่องของหายบ่อย ๆ ที่บ้านผู้อำนวยการ

ผลสรุปของเรื่องนี้ เมื่อประมวลความเป็นมา เหตุผล และหลักฐานของกลาง จากการสอบสวนของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายปกครอง ปรากฏว่า ธานีจนด้วยหลักฐาน ยอมรับว่าเขาเองขโมยเงินและเครื่องเล่นเทป-วิทยุติดรถยนต์ของคุณลุง-คุณป้าที่ศักดิ์ เมื่อถูกถามว่าทำไมเขาทำอย่างนี้ได้ ธานีตอบสั้น ๆ ว่า คุณลุงคุณป้าให้แต่ที่อยู่ที่ดิน เงินทองเครื่องใช้ ไม่เคยหยิบยื่นให้เลย แต่เบื้องหลังคำตอบนั้นให้วิพากษ์วิจารณ์มากมายนัก แน่แน่นอน ปัญหาของธานีไม่ใช่ปัญหาของธานีคนเดียว แต่เป็นปัญหาของสังคมด้วย ครอบครัวยุคที่สภาพสังคมยังเป็นอยู่ การเรียนการสอนในโรงเรียนยังมุ่งอยู่แต่ด้านวิชาการที่ไม่สอดคล้องตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิฤตในสังคม ไม่ได้ปลูกฝังคุณธรรมอย่างมีกระบวนการในเชิงปฏิบัติอย่างจริงจัง ชำร่วยสังคมปัจจุบันตัวอย่างยั่วให้เกิดความรู้สึกฟุ้งเพื่อฟุ้งเพียงมีหลากหลาย พวกปัจเจกเครื่องอำนวยความสะดวกอันเป็นเครื่องวิฤตฐานะทางสังคมขึ้นมาด้วยแล้ว ยังจะต้องมีเรื่องของ ธานี 2, ธานี 3, ฯลฯ มาเล่าสู่กันฟังอีก